

Vergaderjaar 2009–2010

20 361

Suriname

Nr. 146

VERSLAG VAN EEN WERKBEZOEK

Vastgesteld 29 maart 2010

Een delegatie uit de Tweede Kamer onder leiding van de Voorzitter van de Tweede Kamer, Verbeet, heeft van zaterdag 17 tot en met zaterdag 24 oktober 2009 een werkbezoek gebracht aan Suriname.¹ De delegatie werd begeleid door de Griffier van de Tweede Kamer, Biesheuvel-Vermeijden, de griffier van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Van der Kolk-Timmermans, het hoofd van de Stafdienst Voorlichting, Jochemsen, en de secretaresse van de Voorzitter, Meere.

Doel van het werkbezoek was een kennismaking met Suriname en de Surinaamse samenleving om de gedachten over de toekomstige relatie tussen Suriname en Nederland verder te ontwikkelen. Daartoe is uitvoerig van gedachten gewisseld met leden van De Nationale Assemblée, met president Venetiaan en met vice-president Sardjoe. Daarnaast zijn onder andere gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers uit het maatschappelijk middenveld, bankdirecteuren, personen uit de sociaaleconomische hoek en jongeren. In Paramaribo zijn een ziekenhuis, een jeugddetentiecentrum, een drinkwaterstation en de wijk Latour bezocht. Daarnaast is een bezoek gebracht aan een tuinder. Ook was er in het programma aandacht voor het binnenland. Zo is een bezoek gebracht aan Danpaati en heeft de delegatie zich op de hoogte gesteld van de problematiek die gepaard gaat met gouddelving door middel van een bezoek aan het bedrijf lam Gold.

In onderstaand verslag worden de hoofdlijnen van de gevoerde gesprekken weergegeven. Hierbij ligt de nadruk op de inbreng van de gesprekspartners en de antwoorden die zij hebben gegeven op vragen van leden van de delegatie. Het volledige programma van het werkbezoek is als bijlage bij dit verslag opgenomen.

De delegatie dankt alle gesprekspartners voor de hartelijke ontvangst en de bereidheid om in grote openheid over uiteenlopende zaken van gedachten te wisselen. In het bijzonder dankt zij de leden en de medewerkers van De Nationale Assemblée die dit werkbezoek mogelijk hebben gemaakt. De delegatie heeft met veel belangstelling kennisgenomen van de ontwikkelingen die Suriname op dit moment doormaakt. De delegatie is voorafgaand aan en gedurende de reis bijgestaan door verscheidene

¹ De delegatie bestond uit de fractievoorzitters Van Geel (CDA), Hamer (PvdA), Rutte (VVD), Halsema (GroenLinks), Slob (ChristenUnie), Pechtold (D66) en Thieme (PvdD).

medewerkers van het ministerie van Buitenlandse Zaken, in het bijzonder van HM Ambassade te Paramaribo. Zij dankt allen hartelijk voor hun grote inzet.

Ten slotte dankt de delegatie de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de personen die deel hebben genomen aan een voorbereidend rondetafelgesprek dat plaats had op 30 september 2009: mevrouw J. Buitendorp, de heer M. Jankie namens de Vereniging Surinaamse Nederlanders, de heer J. van de Gronden namens het Wereld Natuur Fonds, mevrouw A.M.V. Willems namens het Centrum voor Internationale Erfgoedactiviteiten en de heer Stipriaan Luïscius, wetenschapper verbonden aan de Erasmusuniversiteit.

De Voorzitter,
Verbeet

De Griffier,
Biesheuvel-Vermeijden

Zaterdag 17 OKTOBER 2009

Briefing door H.M. Jacobi ambassadeur te Paramaribo

De heer Jacobi heet de delegatie welkom en gaat in zijn briefing in op de volgende onderwerpen: de politieke situatie in Suriname; de relatie van Suriname met Nederland en met landen in de regio; de sociaal-economische situatie en de cultuur.

Zondag 18 OKTOBER 2009

Lunch met taalspecialisten op Plantage Frederiksdorp

<i>Mw. Kramp</i>	<i>Surinaams Centrum voor Educatie en Training</i>
<i>Mw. Ringeling</i>	<i>Onderwijsspecialist</i>
<i>Mw. Chang</i>	<i>Nederlandse Taalunie</i>
<i>Mw. de Bies</i>	<i>Neerlandica (samensteller Woordenboek van de Surinaamse Bijdrage aan het Nederlands)</i>
<i>Mw. Gobardhan-Rambocus</i>	<i>Internationale Vereniging voor Neerlandistiek</i>
<i>Mw. Moor</i>	<i>Nederlands literatuurdocent, letterkundige en literatuurrecensent</i>
<i>Mw. San A Jong</i>	<i>Stichting Bukatori («Boekenverhalen»)</i>

Mevrouw. Kramp vertelt over onderwijs in kansarme gebieden, waarbij ouders intensief worden betrokken bij het onderwijs. Vooral in kansarme gebieden lopen kinderen snel een taalachterstand op. Ze geeft aan dat het ontbreken van een goed taalbeleid van de overheid, de erkenning van meertaligheid en een gebrek aan samenwerking tussen specialisten punten van zorg zijn.

Mevrouw Ringeling belicht het probleem van het hoge percentage zittenblijvers, het hoge percentage oudere leerlingen dat nog op de lagere school zit en het feit dat slechts 1.2% van de kinderen in zes jaar de lagere school doorloopt. Zij ondersteunt de overheid bij de aanpak van deze problematiek. Probleem is vaak een taalachterstand. Met de Universiteit Van Amsterdam is een programma ontwikkeld hoe kinderen toch de Nederlandse taal kan worden aangeleerd. Dit programma wordt nu uitgerold in het binnenland waar heel weinig Nederlands wordt gesproken. Bij dit project worden ook studenten van Nederlandse onderwijsinstellingen ingezet. Ze geeft aan dat een versterkte samenwerking met Nederlandse onderwijsinstellingen een mooi alternatief kan zijn voor ontwikkelingsgelden (met weinig middelen veel effect).

Mevrouw Chang geeft een toelichting op de samenwerking binnen de Nederlandse Taalunie waar Suriname sinds 2004 geassocieerd lid is. In dit kader wordt onderzoek gedaan naar meertaligheid en wordt bijv. ook een lijst opgesteld met Surinaamse woorden.

Mevrouw de Bies vertelt over het woordenboek Surinaams-Nederlands en over de wijze waarop Suriname de Nederlandse taal verrijkt. Ze benadrukt dat de Nederlandse taal het trefpunt is van alle culturen in Suriname. Mevrouw Moor licht haar inspanningen t.b.v. een meerjarige opleiding voor creativiteit toe. Sinds een jaar zijn twee klassen van de schrijversvakschool gestart.

Na de introductie start een discussie met de delegatie. Hierbij wordt onder andere gesproken over «talige culturen» en over de rol van het Nederlands versus bijvoorbeeld het Engels of het Spaans. Mevrouw Chang geeft aan dat die discussie al sinds de onafhankelijkheid speelt. Andere talen zouden wat haar betreft «de strijd met het Nederlands aan kunnen

gaan». Ze benadrukt echter ook dat het Nederlands in Suriname niet als een koloniaal geladen taal wordt gezien.

Rondleiding Fort Nieuw Amsterdam

*Rondleiding door directeur E. van Middelbeek
Lezing door historicus A. Loor*

Tijdens de rondleiding krijgt de delegatie uitleg over Fort Nieuw Amsterdam, één van de oudste verdedigingswerken in Suriname. Het museum wordt momenteel verder ontwikkeld.

De heer Loor geeft een beknopt overzicht van de geschiedenis van Suriname, gelardeerd met anekdotes. Hij gaat daarbij onder andere in op de rol van Joden in Suriname, die afstammen van joodse kolonisten uit Brazilië die de eerste plantages hebben opgezet aan de Surinamerivier. Om plantages te beschermen werden forten gebouwd als Fort Zeelandia en Fort Nieuw Amsterdam. Ook gaat hij in op het slavernijverleden van Suriname, waarin hij verhaalt over slaventransporten, de levensomstandigheden van slaven, het vrijkopen van slaven en het belang van de gradaties huidskleur in Suriname.

Diner met maatschappelijk middenveld

<i>Mw. Ferrier</i>	<i>Directeur Bureau Kinderontwikkeling en Foundation for human Development</i>
<i>Mw. Ganga</i>	<i>Regisseuse en Directeur Stichting Projekta</i>
<i>Mw. Staphorst</i>	<i>Directeur Nationale Vrouwenbeweging / Women for Water Steering Committee</i>
<i>Mw. Hermelijn</i>	<i>Cultureel ondernemster – drijvende kracht aantal festivals</i>
<i>Mw. Kolf-Begraaf</i>	<i>Voorzitter Stichting ter Bevordering van Journalistiek</i>
<i>Dhr. Plouvier</i>	<i>Regionaal directeur WNF</i>
<i>Dhr. Leckie</i>	<i>Directeur Stichting Lobi (family planning)</i>
<i>Dhr. Breeveld</i>	<i>Directeur Democracy Unit Anton de Kom Universiteit</i>
<i>Dhr. Jabini</i>	<i>Coördinator Vereniging van Sarama-kaanse Gezagsdragers</i>

In haar openingswoord verwijst de Voorzitter naar de reden van het bezoek van de delegatie aan Suriname. Tevens verzoekt ze de gasten aan te geven wat ze verwachten van de relatie met Nederland in de toekomst.

De heer Leckie licht kort zijn werkzaamheden met betrekking tot familieplanning en aidsbestrijding toe. Een grote zorg is het aanhoudend grote aantal tienerzwangerschappen. Als oorzaak noemt hij onder andere televisie en internet die andere boodschappen geven dan opvoeders. Hoewel abortus illegaal is in Suriname schat hij dat het aantal abortussen even hoog is als het aantal geboortes. In de relatie met Nederland zou nadruk moeten liggen op steun voor primaire en preventieve gezondheidszorg. Mevrouw Staphorst geeft aan dat de positie van de vrouw in Suriname door de jaren heen zeker is verbeterd. Als voorbeeld noemt ze de volgende programma's 1) de versterking van de capaciteit van vrouwenorganisaties, 2) versterking van de economische positie van vrouwen (hoewel er nog steeds te weinig vrouwen werkzaam zijn in traditionele mannenberoepen), 3) verbetering van de huisvesting (onder andere door zelfbouw), 4) verbetering van (de toegang tot) water en sanitatie (vooral ook in de

binnenlanden) en 5) de verbetering van de positie van de vrouw in de wetgeving (vrouw en rechtprogramma).

De heer Plouvier licht toe dat de WNF de overheid steunt met betrekking tot duurzame ontwikkeling (zoals de leegstroom van zeeschildpadden). Hij licht toe dat in Suriname teveel focus is op Paramaribo en de grondstoffen die Paramaribo voeden maar waarvan het delven desastreuze gevolgen heeft voor het binnenland. Van Nederland verwacht hij dat steun zal worden blijven gegeven aan de ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld.

Mevrouw Hermelijn geeft aan van Nederland te verwachten dat men samenwerkt op basis van gelijkwaardigheid. Er zou wat haar betreft beter met elkaar gecommuniceerd kunnen worden om tegemoet te komen aan de verwachtingen van beide kanten.

De heer Breeveld licht het belang van de Democracy Unit toe: bevordering van de democratie. De samenwerking met het NIMD verloopt beter dan bij de start. Van Nederland verwacht hij dat de informele banden worden versterkt. Verder kan Nederland voor Suriname een rol spelen in haar relatie met de rest van de wereld.

De heer Jabini vertegenwoordigt één van de zes marronstammen. In de relatie met de overheid spelen grondrechten (en een verdrag daarover uit 1962) een belangrijke rol; de stammen blijken geen zeggenschap te hebben over de gronden die ze al 300 jaar bewonen en bebouwen. De stammen worden in hun voortbestaan bedreigd door houtkap en mijnbouw. In de relatie met Nederland benadrukt hij de historische band. Er zou vanuit het binnenland meer medezeggenschap moeten zijn over gewenste ontwikkelingen en over de controle van daartoe aan te wenden middelen.

Mevrouw Ganga geeft aan dat burgers niet alleen mondig moeten worden gemaakt maar dat ook een luisterend oor noodzakelijk is. Er moet meer ruimte komen voor dialoog.

Mevrouw Ferrier geeft aan dat de situatie van kinderen voor verbetering vatbaar is, vooral in de binnenlanden en in grensgebieden en vooral voor kinderen met een beperking. Nederland zou een rol kunnen spelen door de positie van kinderen meer onder de aandacht te brengen bij Surinaamse politici. Ze benadrukt vervolgens dat Suriname Nederland nog veel kan leren op het gebied van de pluriforme samenleving.

Tenslotte geeft mevrouw Kolf-Berggraaf aan dat dankzij de twinning een samenwerking mogelijk is gebleken tussen haar trainingscentrum en de School voor de journalistiek in Tilburg. Zij benadrukt dat de relatie tussen Suriname en Nederland moet zijn gebaseerd op eerlijkheid, transparantie en vertrouwen.

Maandag 19 OKTOBER 2009

Gesprek met Paul Somohardjo, Voorzitter van de Nationale Assemblée (DNA)

De delegatie ontvangt een warm welkom door de Voorzitter van de Nationale Assemblée, de heer Somohardjo. Naast woorden van welkom wordt onder andere gesproken over de dagelijkse gang van zaken in beide parlementen.

Gesprek met vertegenwoordigers van de Nationale Assemblée

Dhr. Somohardjo	Voorzitter
Dhr. Rodgers	fractievoorzitter Nieuw Front
Dhr. Panka	fractievoorzitter NDP
Dhr. Wijdenbosch	fractievoorzitter VVV, DNP 2000
Dhr. Sital	fractievoorzitter A1, PVF
Dhr. Ajodhia	VHP/NF
Mw. Tjon Soei Len Lee	PL/NF
Mw. Mangal Mansaram	VHP/NF
Mw. Marengo	NPS/NF
Dhr. Abauna	NPS/NF
Dhr. Bado	BEP/AC
Mw. Simons	NDP
Dhr. Castelen	SPA/NF
Dhr. Brewster	NPS/NF
Mw. Raveles	DNP 2000

Op uitnodiging van de Voorzitter van de DNA, de heer Somohardjo, opent de heer Ajodhia, voorzitter van de commissie die de delegatie ontvangt, de discussie. Hij geeft aan dat er tijdens dit bezoek een aantal thema's aan de orde zal komen:

1. Toekomstige relatie Suriname – Nederland
2. Toescheidingsovereenkomst en toekenning van nationaliteiten
3. Rechtshulpverdrag en de 100% controle
4. Klimaatbeleid

Toekomstige relatie Suriname – Nederland

De heer Ajodhia stelt dat uiterlijk 2010 de bijdragen van Nederland in het kader van het Ontwikkelingsverdrag zullen zijn afgebouwd. Er is dan sprake van een samenwerkingsrelatie die de oude ontwikkelingsrelatie vervangt.

Toescheidingsovereenkomst

De heer Ajodhia geeft aan dat er een verschil in interpretatie bestaat van art. 5.2 van de Toescheidingsovereenkomst (betreffende rechten van Surinaamse Nederlanders) tussen Suriname en Nederland. Beide zijden hebben een commissie ingesteld die een advies uit zal brengen over deze kwestie. Het door Surinaames vervaardigde concept interpretatief protocol oordeel ligt inmiddels bij de Nederlandse regering. Hierop is van Nederlandse zijde nog geen reactie ontvangen.

Debat

Op vragen uit de delegatie over punten van aandacht voor de toekomstige bilaterale relatie en over de Toescheidingsovereenkomst, geeft de heer Ajodhia aan dat de Leden van de DNA geen eensluidende mening over deze kwesties hebben. Zeker is wel dat de relatie met Nederland niet zal

eindigen en dat Nederland een bijdrage zal moeten blijven leveren aan de ontwikkeling van Suriname. Daar moeten beide landen over nadenken met respect voor elkaar.

Verder geeft hij aan dat Suriname de groep Surinaamse Nederlanders wel ter wille wil zijn door bijvoorbeeld het reizen naar Suriname makkelijker te maken. Echter, Suriname vindt het niet acceptabel dat deze personen actief of passief kiesrecht zouden krijgen of benoemd zouden kunnen worden in bepaalde hoge functies.

De heer Sital vindt dat Nederland op bijzondere wijze invulling geeft aan vriendschap en samenwerking; de OS-relatie wordt afgebouwd omdat Suriname niet voldoet aan het inkomenscriterium. Hij benadrukt dat dit criterium niet eenduidig kan worden uitgelegd en dat Nederland af wil van de financiële verplichtingen jegens Suriname. Nederland zou duidelijk moeten maken waarop de beleidsomgeving is gebaseerd. Volgens de heer Sital houdt Nederland zich niet aan de afspraak uit het Raamverdrag (art. 2.7). Als er iets nieuws komt moet het oude eerst goed worden afgebouwd.

Mevrouw Simons benadrukt dat de relatie op een nieuwe manier moet worden vormgegeven, waarbij Suriname Nederland moet beschouwen als één van de landen waarmee een relatie wordt onderhouden. Dit kan alleen als beide zijden hun belangen formuleren. Ook Nederland zou helder moeten zijn. Mevrouw Simons geeft aan dat Twinning niet zo belangrijk is omdat Suriname goed in staat is zich zelf te bedruipen. Nederland en Suriname zijn géén twin. Nederland heeft hierbij wellicht een belang, maar Suriname heeft dat in haar ogen niet. Zij wil praten over de grote lijn. Volgens mevrouw Simons kan de invulling van de nieuwe relatie niet los worden gezien van het nieuwe tijdperk waarin de wereld leeft; de belangen van Nederland zullen vooral komen te liggen in de sfeer van natuurlijke hulpbronnen en Nederland zal Suriname daarvoor in de toekomst nodig hebben. Suriname moet haar relatie met Zuid-Amerika ontwikkelen. Over de Toescheidingsovereenkomst merkt zij op dat het verdrag werd gemaakt met het doel de bevolking te scheiden (toekennen nationaliteiten) en mensen een uitgestelde keuzemogelijkheid te bieden. Dit doel is gediend en mensen hebben gekozen voor een nationaliteit. Dit neemt niet weg dat men Surinaamse Nederlanders wil accommoderen indien zij terug willen keren naar Suriname.

Mevrouw Mangal benadrukt het adagium «not aid but trade». De nieuwe relatie zou een focus moeten hebben op samenwerking op economisch en sociaal gebied. Tevens zouden de culturele banden nauwer moeten worden aangehaald. Over de Toescheidingsovereenkomst zegt ze dat een oplossingsrichting is aangedragen, namelijk een negatieve interpretatie van art. 5.2 (alles wat niet zou moeten vallen onder dit artikel: actief en passief kiesrecht en benoeming in bepaalde hoge functies).

Delegatieleden benadrukken dat een eerste stap is gezet voor de invulling van de nieuwe relatie met het Twinningprogramma, dat dit bezoek alleen al aangeeft dat ook in Nederland het belang van een invulling van de nieuwe relatie wordt onderkend en dat gebruik gemaakt moet worden van het feit dat in Suriname Nederlands wordt gesproken.

De heer Ajodhia geeft aan dat Twinning natuurlijk een belangrijke financiële bron is die helpt om ontwikkeling te stimuleren en op gang te houden door inschakeling van NGOs. Volgens hem is er ook sprake van een herkolonisatie van de industrie en de handelssector. De vraag hoe deze activiteiten verder te ontwikkelen is een nationaal en mondiaal vraagstuk. Hij benadrukt het grote belang van duurzaamheid en vraagt

aandacht voor het effect in een kleine samenleving waar iedereen elkaar kent. Hij is van mening dat in het belang van een toekomstige relatie Nederland Suriname aanvullende verdragsmiddelen zou moeten geven. Ook moet de kwestie van de Toescheidingsovereenkomst zijn opgelost, anders bestaat volgens hem het gevaar van luchtfietserij.

Op een vraag over Bouterse geeft mevrouw Simons aan dat Suriname vaak zaken vragenderwijs krijgt voorgelegd die Surinamers het gevoel geven niet goed genoeg te zijn. Ze benadrukt dat de werking van de democratie in Suriname zeer goed wordt begrepen en dat alles wordt gedaan om dit ook in gedrag tot uitdrukking te brengen. Ze noemt voorbeelden over met Suriname vergelijkbare landen als Trinidad & Tobago en Guyana, waarmee ze onderstreept dat het Suriname – ondanks alle verscheidenheid en problemen – lukt om samen voort te bewegen. Deze wijsheid maakt volgens haar ook dat stappen tegen een persoon zullen worden genomen indien dat nodig blijkt. De vraag is echter hoe wij elkaar waarderen. Hebben wij vertrouwen in elkaar? De grondslag voor een nieuwe relatie is het antwoord op de vraag «hebben wij elkaar iets te bieden?»

De heer Panka is van mening dat het bezoek van mevrouw Ferrier en de heer Weisglas een voorbeeld is van wederzijds respect en een zakelijke benadering.

Mevrouw Simons vult aan dat de nieuwe relatie breder is dan het twinningprogramma. Als landen samenwerken moet dat gaan op voet van gelijkwaardigheid. Suriname gaat de weg van de democratie. Suriname is een klein land met problemen van formaat, vooral om het mozaïek te laten werken dat Nederland heeft achtergelaten. Bouterse speelt daarin een rol!

De heer Wijdenbosch geeft aan tegenstander te zijn van Twinning omdat dit niets bij zou dragen aan de ontwikkeling van Suriname. Integendeel zelfs. Voor de heer Wijdenbosch staat de relatie met Nederland laag op de prioriteitenlijst, omdat Suriname zich op Zuid-Amerika moet concentreren. Dit ondanks het feit dat het land is aangesloten bij CARICOM. Natuurlijk heeft Nederland ook een plaats in de buitenlandse betrekkingen van Suriname om sociaal-culturele, historische en verdragsmatige redenen. Ook hij wil een einde maken aan de ontwikkelingsrelatie. Centraal moet staan wat Nederland van Suriname wil. Met betrekking tot de Toescheidingsovereenkomst geeft hij aan niet tevreden te zijn met het huidige proces. Hij vindt dat de DNA de status van Nederlandse Surinamers zou moeten bepalen en dat hierover niet gesproken zou moeten worden door «consultants».

De delegatie uit haar gevoel van diepe verbondenheid met Suriname. Hoewel de relatie belast is door het verleden, biedt die relatie ook kansen. Met name worden genoemd de economische groei van Suriname, het klimaat, de prachtige natuur en de voedselcrisis.

De heer Sital vraagt zich af of de rijke landen bereid zijn de macht te delen met ontwikkelingslanden. Voorzitter Somohardjo stelt vervolgens voor om, gelet op de tijd, het gesprek later deze week voort te zetten.

Gesprek met de minister van Financiën de heer Hildenberg

De heer Hildenberg is voorzitter geweest van de commissie die zich bezig heeft gehouden met de Toescheidingsovereenkomst. Het gesprek richt zich dan ook op dit onderwerp.

In 1975 regelde de Toescheidingsovereenkomst (TO) de toescheiding van burgers van Surinaamse afkomst, die op dat moment 18 jaar of ouder waren, aan Suriname dan wel Nederland. Wie ná 1975 Nederlander is geworden valt niet onder de TO. De jongste persoon die eronder valt is dus op het moment van dit gesprek 53 jaar. Art. 5 is het toelatingsartikel, waarvan het tweede lid stelt dat TO-Nederlanders het recht hebben «te allen tijde met hun gezin onvoorwaardelijk tot Suriname te worden toegelaten en daar in alle opzichten als Surinamer te worden behandeld.» Thans voeren ambtelijke delegaties uit Nederland en Suriname besprekingen om, op basis van art. 12 te komen tot een interpretatief protocol bij art. 5.2. Suriname heeft een concept daarvan aan de Nederlandse regering doen toekomen waarin onder andere staat vermeld dat actief en passief kiesrecht buiten het verdrag moeten worden gehouden. Op dit terrein spelen / speelden een aantal zaken bij de Surinaamse rechter. Suriname heeft een enquête in Nederland uitgezet om na te gaan hoeveel mensen art. 5.2 betreft; er kwamen slechts 400 reacties van mensen die meenden onder de TO te vallen.

De heer Ajodhia stelt het rechtshulpverdrag in relatie tot de TO aan de orde. Onlangs heeft een in Nederland onherroepelijk veroordeelde Surinaamse Nederlander met succes voor de rechter bepleit dat hij, omdat hij onder de werking van artikel 5.2 van de TO viel, gelijk een Surinamer behandeld diende te worden en derhalve niet uitgezet kon worden naar Nederland (Suriname zet geen Surinamers uit). Betrokkene, en met hem andere Nederlandse criminelen in een vergelijkbare positie, genieten volgens de heer Ajodhia dus bescherming, terwijl dit nooit de bedoeling van de TO is geweest.

Gesprek met de President van de Republiek Suriname, de heer Venetiaan

De President van Suriname wijst er allereerst op dat de relatie tussen Suriname en Nederland in beide landen verschillend wordt beleefd. Veel Nederlanders moeten naar zijn mening ook nog leren begrijpen waar het om gaat. Vanaf 1975 berust de samenwerking op een verdrag. Actueel zijn de volgende problemen: de visummaatregelen, de mogelijkheden om (met een beurs) te studeren in Nederland, de controle op de drugstransporten en de economische ontwikkeling Suriname in het licht van de maatregelen die getroffen moeten worden t.b.v. het klimaat.

President Venetiaan refereert ook aan de wens om een zekere periode af te sluiten, zeker nu de ontwikkelingsfondsen ten einde lopen. Het is zijns inziens tijd om de basis te leggen voor een nieuwe relatie. Daarbij spelen twee zaken:

- Het gaat om twee onafhankelijke landen die een relatie met elkaar aangaan
- De grote groep mensen van Surinaamse origine in Nederland en de Surinaamse cultuur in Suriname, wat leidt tot een intensief contact tussen beide landen. Voor de verdere ontwikkeling dient met deze twee zaken rekening te worden gehouden.

Gesprek met de Vice-President van de Republiek Suriname, de heer Sardjoe

Vice-President Sardjoe geeft aan verheugd te zijn met het bezoek van deze Nederlandse delegatie. Zeker in deze tijd kan men zich geen afzondering van de wereld veroorloven. De samenwerking met Nederland kent een extra dimensie, vanwege de gemeenschappelijke doelen en belangen. Hij benadrukt dat de basis voor een betere verstandhouding te maken heeft met intenties en gelijkwaardigheid. Op vragen van de delegatie over de

toekomstige samenwerkingsrelatie geeft Vice-President Sardjoe aan dat dit moet worden gezien als een proces dat zich afspeelt in het bredere perspectief van de wereldgemeenschap. In de relatie heeft 300 jaar kolonisatie gespeeld met een lijdende partij en een partij die leiding gaf. Vervolgens kon Nederland zich ook niet aan het proces van dekolonisatie onttrekken. De onafhankelijkheidsverklaring in 1975 en het daarbij getekende verdrag zijn onderdeel van een proces. Men kan achteraf oordelen, be- en veroordelen, maar het was een proces. Nu een relatie opbouwen tussen twee landen is ook een proces. In de nieuwe relatie moeten het Nederlandse parlement en de DNA elementen vinden om een bilaterale overeenkomst aan te gaan. Hij prijst de delegatie voor haar keuze kennis te nemen van de gevoelens in Suriname en hij dringt er bij de leden op aan te kijken naar wat Suriname Nederland kan bieden en omgekeerd.

Hij verhaalt dat in de afgelopen 30 jaar de verdragsmiddelen de samenwerking hebben overheerst en dat er nauwelijks andere verworvenheden zijn van de bilaterale relatie. Nu moet uitdrukkelijk gekeken worden naar wat beide landen bindt. De behoeften en gemeenschappelijke uitdagingen moeten worden geïdentificeerd. Hij geeft ook aan dat niet alleen het algemene kader moet worden geschetst, maar dat ook zou moeten worden gekeken of er bijzondere elementen in de relatie aan te wijzen zijn zoals historische verbondenheid van meer dan 300 jaar en zoals het inhoud geven aan gelijkwaardigheid.

Op vragen uit de delegatie over de relatie met Zuid-Amerika geeft de Vice-President aan dat CARICOM en CARIFORUM belangrijk zijn, maar dat Suriname zich daarin niet wil opsluiten. Hij heeft de overtuiging dat Suriname bij kan dragen aan de ontwikkeling van Latijns-Amerika. Tegelijkertijd benadrukt hij dat Suriname zich ook leent voor ontwikkeling van de betrekkingen tussen Nederland en de Latijns-Amerikaanse landen.

Op vragen over klimaatveranderingen antwoordt Vice-President Sardjoe dat hij zich ervan bewust is dat dit probleem meer in Nederland speelt dan in Suriname. Suriname bereidt zich voor op de veranderende klimatologische omstandigheden. Hij benadrukt dat het klimaat een mondiaal probleem is waaraan men zich enerzijds aan moet passen en dat men anderzijds moet pogen het tij te keren. Een groot deel van de wereld heeft zich ontwikkeld zonder rekening te houden met de gevolgen. De reden waarom Suriname (een stipje op de wereld) haar bos wil sparen is verantwoordelijkheidsbesef. Hij benadrukt ook dat Suriname daarvoor wel steun nodig heeft van andere landen die het in andere opzichten beter hebben; er zullen impulsen moeten worden gegeven om te voorkomen dat bossen worden gekapt.

Op vragen over de rol van Surinaamse Nederlanders zegt Vice-President Sardjoe dat die mensen zich moeten realiseren dat ze in de Nederlandse samenleving wonen en dromen van Suriname, maar dat de band met Suriname blijft bestaan. Hij benadrukt dat Surinamers de inwoners van Suriname zijn.

Bezoek aan Fort Zeelandia – ontvangst door directeur van Surinaams nationaal Museum de heer van Putten

De delegatie krijgt een rondleiding door het Fort en het Surinaams Museum. Onder meer wordt stilgestaan bij de Decembermoorden.

Dinsdag 20 OKTOBER 2009

Voor het ochtendgedeelte splitst de delegatie zich in twee groepen. Groep 1 bezoekt 's Lands Hospitaal – Moeder & Kindcentrum gevolgd door een bezoek aan Opa Doeli (jeugd-detentiecentrum). Groep 2 bezoekt een boer en het drinkwaterstation Leiding 9a

Groep 1 – bezoek aan 's Lands Hospitaal

Ontvangst door Algemeen Directeur mw. Rozenblad

Moeder en kindzorg is een speerpunt van het ziekenhuis (de helft van de Surinamers is hier geboren). Er zijn 764 medewerkers, waarvan 613 vrouw. Mevrouw Rozenblad vertelt ook iets over de geschiedenis van het ziekenhuis. Het Moeder en Kindcentrum is in 2008 officieel in gebruik genomen en gebouwd met behulp van Verdragsmiddelen. Alle zorg voor moeder en kind is geconcentreerd op één plek binnen dit centrum. Er is bijvoorbeeld ook een consultatiebureau. Verloskundige zorg buiten ziekenhuizen is financieel nog niet goed geregeld. Het centrum houdt zich ook bezig met voorlichting richting jongeren, hoewel dit niet zijn taak is. Men probeert tieners te begrijpen in plaats van hen bestraffend toe te spreken. Als zij over uitbreiding praat, heeft Mevrouw Rozenblad het over het opzetten van poliklinieken aan de kuststrook. Ook moet volgens Mevrouw Rozenblad de zorg voor moeder en kind op een hoger plan worden gebracht door bijvoorbeeld anders tegen tieners aan te kijken en hen bijvoorbeeld te helpen voorkomen dat een tweede zwangerschap volgt. Op vragen uit de delegatie over anticonceptie en voorlichting geeft Mevrouw Mevrouw Rozenblad aan dat er in Suriname gemeenschappen zijn waar kinderen eerder worden geacht volwassen te zijn. Voorlichting zou erop moeten zijn gericht hoe volwassenheid in een moderne samenleving wordt vormgegeven; diploma's en werk in plaats van seksuele activiteit. Op vragen over abortus geeft ze aan dat dit illegaal is, maar dat Surinamers wel de weg kennen naar veilige abortus, ongeacht hun sociale klasse. Een gevaar is echter dat dit wordt gezien als een vorm van anticonceptie. Abortuscounseling is er mede op gericht om het gebruik van abortus als anti-conceptiemiddel te ontmoedigen. Het borstvoedingsbeleid let erop dat dit niet dwingend wordt voorgeschreven. Mevrouw Rozenblad geeft aan dat het ziekenhuis de rol van de mannelijke partner in het traject van reproductieve gezondheid stimuleert en faciliteert.

Groep 1 – bezoek aan Opa Doeli (jeugdovergangscentrum)

Mw. Acton (voorzitter stuurgroep en coördinator concept Opa Doeli)

Mw. Huijzen-Sedney (onder-directeur ministerie van Politie en Justitie)

Dit «doorgangscentrum» voor jongeren is gebouwd in de plaats van het jeugdcellenhuis. In dit centrum zitten kinderen in voorarrest. Het bijzondere is dat alles wat met dit voorarrest te maken heeft onder één dak is gebracht; jeugdpolitie, Openbaar Ministerie, Hof van Justitie en onderwijs. Het centrum is gefinancierd uit verdragsgelden. Er is capaciteit voor 66 jongens en 12 meisjes. De kinderen zitten vast wegens verschillende delicten. Het doel is deze kinderen zo snel mogelijk te corrigeren en discipline bij te brengen. Gelukkig hebben de meesten wel respect voor ouderen. Er zijn weinig recidivegevallen. Na deze inleiding krijgt de delegatie een rondleiding door het centrum.

Groep 2 – bezoek aan boer, dhr Bajnath

Ontvangst door dhr. Bhansing (directeur ministerie Landbouw Veeteelt en Visserij en bestuur Agrarisch Kredietfonds)

De heer Bajnath is een tuinder (onder andere tomaten) die via het Agrarisch Kredietfonds (AKF) (gefinancierd uit verdragsmiddelen) heeft kunnen investeren in de verbetering van zijn bedrijf. Tijdens het bezoek is ook gesproken over investeringen en ontwikkelingen in de landbouwsector, zoals de coöperatiestructuur, het grote aantal parttimers in de tuinbouw, de aflossingsvoorwaarden van de AKF-leningen en ecologisch verantwoord boeren.

Groep 2 – bezoek aan drinkwaterstation Leiding 9A

Ontvangst door dhr. Abdhul (directeur Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen)

Het drinkwatersysteem van de Surinaamse Watermaatschappij (een staatsbedrijf) is met hulp van verdragsgelden verbeterd. Momenteel loopt nog het crashprogramma Drinkwater ter verbetering van de drinkwatervoorziening aan de kustvlakte, hiervoor is in 2010 een investering van € 14.5 miljoen gemoeid. Er zijn onder andere nieuwe bronnen geboord, waterpompstations en het leidingnetwerk uitgebreid en gerenoveerd en de kwaliteit van het drinkwater is verbeterd. De drinkwatervoorziening heeft een hoge prioriteit. Urbaan is 85% van de bevolking aangesloten; in de districten 70%. In het binnenland is men echter aangewezen op het water van de rivieren. Het doel is om minimaal 95% van de bevolking te voorzien van veilig drinkwater. Daaraan wordt ondermeer gewerkt door partnerships als Wereld Waternet en watercomités in het binnenland waarin met name vrouwen actief zijn. Suriname heeft veel water, maar voor de fysieke infrastructuur zijn grote investeringen nodig. Voor de volksgezondheid is het beter grondwater te gebruiken en geen oppervlaktewater. De heer Abdul spreekt zijn dank uit voor de Nederlandse steun voor de watersector. Tijdens het bezoek zijn zowel de oude als de nieuwe installatie bezocht.

Werklunch op de Anton de Kom Universiteit – thema: educatie in het kader van de Twinningfaciliteit Nederland – Suriname

<i>Dhr. Li Fo Sjoë</i>	<i>waarnemend voorzitter van het college van bestuur van de universiteit Anton de Kom</i>
<i>Dhr. Schalkwijk</i>	<i>Directeur Institute for graduate Studies and Research van de universiteit + adviseur NIKOS (aanspreekpunt in Suriname voor Twinning)</i>
<i>Mw. Schalkwijk</i>	<i>Directeur NIKOS</i>
<i>Dhr. Marshall</i>	<i>Directeur van het Instituut voor de Opleiding voor Leraren</i>
<i>Dhr. Abeleeven</i>	<i>Directeur van het Natuurtechnisch Instituut</i>
<i>Mw. Caprino</i>	<i>Directeur Stichting Projecten Protestants en Christelijk Onderwijs</i>
<i>Dhr. Ori</i>	<i>Adviseur ministerie van Onderwijs</i>
<i>Mw. Kort</i>	<i>Directeur Polytechnisch College</i>
<i>Dhr. Bado</i>	<i>Parlementariër</i>
<i>Dhr. Ajodhia</i>	<i>Parlementariër</i>
<i>Dhr. Tamsiran</i>	<i>Parlementariër</i>

Mw. Mansaram
Mw. Marengo
Dhr. Sital

Parlementariër
Parlementariër
Parlementariër

De werklunch vangt aan met een inleiding van de heer Li Fo Sjoë en de heer Marshall. De heer Li Fo Sjoë geeft aan dat het een bijzondere eer is dat de delegatie deze universiteit bezoekt. De relatie met Nederlandse onderwijsinstellingen noemt hij goed. De universiteit heeft naast contacten met Nederlandse onderwijsinstellingen ook contact met onderwijsinstellingen in de regio. De band met Nederland is belangrijk vanwege het vergelijkbare onderwijssysteem. Wel vindt hij dat ervoor moet worden gewaakt dat het Surinaamse onderwijs wordt overgenomen door Nederland. Hij constateert een toenemende populariteit van Nederlands geaccrediteerde onderwijsinstellingen in Suriname. Gevolg is namelijk ook dat er een oneerlijke concurrentie ontstaat omdat Suriname niet in staat is haar opleidingen internationaal te accrediteren en Surinaamse diploma's in steeds mindere mate in Nederland worden erkend. Hij doet dan ook een beroep op de delegatie om zich ervoor te beijveren erop toe te zien dat Surinaamse scholen en Surinaamse diploma's in Nederland niet worden uitgesloten. Suriname gaat overigens met Nederland in gesprek om de accreditatieprocedures te verkorten. De universiteit heeft als doelstelling een hoger kwalitatief niveau en diversifiëren, maar er is een gebrek aan financiële middelen. Dat betekent dat studierichtingen waar behoefte aan is en waar ook voldoende studenten voor zijn, niet binnen het publieke bestel van de grond komen. Particuliere instellingen bieden deze studies wel aan maar vallen buiten het bereik van de gemiddelde Surinaamse student. De Twinning-faciliteit wordt door de universiteit omarmd omdat dit instrument Surinaamse onderwijsinstellingen in staat stelt de eigen capaciteit te versterken en aan kwaliteitsverbetering te werken. De wvd. voorzitter en anderen met hem, is de mening toegedaan dat bij een eventuele continuering van de faciliteit een aantal van de huidige criteria tegen het licht zou moeten worden gehouden. Zo zou in het kader van partnerschap, de penvoerder niet altijd de Nederlandse partner hoeven te zijn en dus niet per se verantwoordelijk hoeven te zijn voor het financieel beheer. Tevens zouden de beschikbare middelen evenredig tussen partners verdeeld moeten worden omdat in de huidige situatie de penvoerder een groot deel van de middelen opeist. Deze aandachtspunten werden door alle aanwezige uitvoerders ondersteund. Men was het er unaniem over eens dat Twinning moest worden gecontinueerd.

De heer Marshall vertelt over zijn contacten met lerarenopleidingen in Antwerpen en Amsterdam. Twinning biedt de mogelijkheid om de samenwerking te versterken. Twinning betekent vernieuwing en verdere ontwikkeling die anders niet mogelijk zouden zijn. Marshall breekt ook een lans voor meer soepelheid en gelijkwaardigheid in de relatie. Hij is blij met de mogelijkheden van Twinning en ziet uit naar de toepassingen en de uitbreidingen.

Mevrouw Schalkwijk vertelt dat zij heel veel projecten heeft bekeken en moet bekijken. Sommige projecten lopen goed, anderen vertonen sporen van een lat-relatie en dat geeft veel problemen. Elk project wordt bekeken door één adviseur in Nederland en één in Suriname.

De heer Li Fo Sjoë merkt op dat de eerste projecten voornamelijk werden bepaald door Nederland en minder door Suriname. Dat leidde ertoe dat de besteding in die gevallen ook groter was in Nederland dan in Suriname. Vanaf de tweede fase wordt ook duidelijk richting gegeven aan de Surinaamse middelen; het doel is een fifty-fifty verdeling van de middelen. Li Fo Sjoë verwacht dat in de derde fase het nog beter gaat. Desge-

vraagd noemt hij enkele succesvolle twinningprojecten zoals het Horeca-onderwijs en de zorgsector. Zonder goedkeuring van het ministerie worden geen projecten goedgekeurd; het ministerie moet immers de docenten betalen. Vanaf 2008 is er een strategisch beleidsplan. Daaraan worden alle twinningprojecten getoetst.

In antwoord op een vraag van de heer Ajodhia zegt de heer Schalkwijk dat er nog te weinig wordt nagedacht over het gevolg van de samenwerking. De burgers lopen hierin voorop, daarna komen pas de politiek en de regering. Zo is er bijvoorbeeld een groot tekort aan wiskundedocenten. Daar moet dus structureel iets aan gebeuren. Dat betekent ook een stevige discussie over de vraag wat men samen wil en kan doen, een discussie met Surinaamse politici, wetenschappers en twinningexperts. De grip vanuit de politiek op ontwikkelingssamenwerking is – gelukkig – heel beperkt. Mevrouw Schalkwijk deelt de mening dat een structureel beleid nodig is.

De heer Ori zet vervolgens uiteen dat het werken aan een nieuwe vorm van partnerschap een beladen begrip is. Naar zijn mening is nodig een institutionele versterking en ontwikkeling van de capaciteit. Daaraan kan Twinning een wezenlijke bijdrage leveren. Hij constateert dat de politieke bemoeienis is geminimaliseerd en dat daardoor de projecten beter hebben gefunctioneerd. Vanwege de Nederlandse taal is Suriname ook een interessante doelgroep voor samenwerking. De heer Ori bepleit om Twinning uit de competitiefere te halen.

Mevrouw Caprino brengt naar voren dat twinning de gelegenheid biedt om plannen die in Suriname en Nederland leven aan elkaar voor te leggen en te laten financieren. Wel moet het begrip partner goed gedefinieerd worden. Voorkomen dient te worden dat iedereen daar zelf invulling aan geeft. Zij ondersteunt de gedachte over een visie, want zodoende kan naar haar mening een systeem worden ontwikkeld dat door allen gedragen worden.

Door de delegatie worden onder meer vragen gesteld over mogelijke andere belemmeringen, gelijkwaardigheid, zeggenschap over de inhoud van de projecten, goede en slechte voorbeelden, wensenlijstjes. De heer Li Fo Sjoë sluit de discussie af met een warm pleidooi voor een brede samenwerking op het gebied van onderwijs.

Bezoek aan volkswijk Latour en politiepost aldaar

Dhr. Tjin Liep Shi
Dhr. Amoksi
Dhr. Lia

plaatsvervangend Korpschef
chef Latour
buurtmanager

Het bezoek start met een gesprek op de politiepost waar de heer Tjin Liep Shi uitlegt dat op verschillende manieren met Nederland wordt samengewerkt. Jaarlijks legt Nederland zo'n 300 politieke en justitiele rechtshulpverzoeken voor aan Suriname, terwijl er vanuit Suriname 10–15 verzoeken aan Nederland worden gestuurd. Verder krijgt de Surinaamse politie managementondersteuning vanuit Nederland en financiële ondersteuning bij de renovatie en het opzetten van politiebureaus. De samenwerking met Nederlandse korpsen en gemeenten verloopt goed en wordt gekoesterd; in broederschap wordt criminaliteit beter aangepakt. Uit de statistieken over 2009 blijkt dat er veel succesvolle drugsvangsten zijn geweest, dat het aantal inbraken en overvallen is gedaald en dat het aantal verkeersdoden en levensberovingen is gestegen. De totale omvang van de criminaliteit vertoont een daling.

Vervolgens krijgt de delegatie een rondleiding door de wijk die bestaat uit meerdere woonwijken en waar ongeveer 45 000 mensen wonen (meerderheid marrons en stadscreolen). In de wijk spelen verschillende problemen als huiselijk geweld, tienerzwangerschappen, drugsgebruik, hangjongeren, eenoudergezinnen etc.. Het recent ingezette integraal beleid begint vruchten af te werpen. Bewoners worden samengebracht om hun leefomgeving te verbeteren.

Receptie op de residentie van de ambassadeur

Tijdens de receptie heeft de delegatie de gelegenheid met politici, vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, ondernemers en Nederlanders woonachtig in Suriname te spreken.

Woensdag 21 OKTOBER 2009

Bezoek aan Danpaati in het binnenland van Suriname

Danpaati is een dorp in het binnenland gelegen aan de Boven Surinamerivier. Met medewerking van een aantal Nederlandse sponsors (Menzis, Woonzorg Nederland en thuiszorg Groningen) is op Danpaati (eiland bij Dan) een lodge gebouwd om de opbrengst ervan te gebruiken voor bejaarden, zieken en hulpbehoevenden van 12 dorpen met ongeveer 10 000 inwoners in de omgeving. De lodge wordt gerund door de Surinaamse stichting Bonama en het 65-koppig personeel bestaat voor 90% uit lokale krachten. De stichting zet zich onder andere in voor het in stand houden van een professionele gezondheidszorgorganisatie in het gebied, het ontwikkelen van duurzaam toerisme, bescherming van het regenwoud en samenwerking en overleg tussen lokale gemeenschappen en de organisatie op basis van wederkerigheid.

De delegatie wordt welkom geheten door de heren Van Boxtel, bestuursvoorzitter van Menzis en Troost, bestuursvoorzitter van Woonzorg Nederland en door mevrouw Claassens, manager van de Danpaati River Lodge. Vervolgens vindt een gesprek plaats met de 12 kapiteins van de deelnemende dorpen. De delegatie krijgt tenslotte een rondleiding over het eiland en bezoeken één van de deelnemende dorpen (Malobi), waar projecten worden bezocht voor ouderen en kinderopvang. De dag wordt afgesloten met dans en zang van een lokale dansgroep.

Donderdag 22 OKTOBER 2009

Bezoek aan goudmijn Iam Gold

Gesprek met Renauld Adams, general manager

De heer Adams geeft een korte inleiding over het Canadese goudbedrijf dat acht mijnen exploiteert in tien landen in drie continenten. In Suriname wint IAMGOLD goud in een door de Surinaamse overheid toegekend concessiegebied van 170 km². De productie is gestart in 2004 en sindsdien heeft het bedrijf het aantal goudreserves verdubbeld. Er werken 1360 mensen (1270 mannen en 90 vrouwen). Het bedrijf committeert zich aan een «zero harm» beleid.

De heer Adams zegt dat goudmijnen altijd onder vuur liggen en dat IAMGOLD opereert conform internationale standaarden. Met name van belang is het watergebruik. Het bedrijf loost geen vervuild water en recyclet al het water dat het gebruikt (een gesloten systeem). Het bedrijf steekt veel energie in de relatie met de zeven omliggende dorpen waar ze onder

andere zorgen voor onderwijs, gezondheidszorg, infrastructuur en werkgelegenheid.

Het bedrijf heeft een «Mineral Agreement» gesloten met Suriname. Suriname ontvangt royalties en belasting van de goudindustrie. In 2008 heeft Suriname \$143.5 mln. verdiend aan de activiteiten van Iam Gold (inclusief indirecte economische bijdragen).

Naar aanleiding van vragen uit de delegatie volgt een discussie over illegale goudwinning. Dit is een groot probleem. Naar schatting zijn 30 000 mensen hiermee bezig. Deze illegale goudwinning richt grote schade aan het milieu. Gebruik van geweld zal geen oplossing bieden voor deze problematiek. De heer Adams geeft aan dat het zeer gecompliceerd is hier een oplossing voor te vinden. Met betrekking tot ontbossing geeft de heer Adams aan dat als de exploitatie van een mijn stopt, nieuwe bomen worden aangeplant.

Het gesprek eindigt met de opmerking van de heer Adams dat goudwinning áltijd een tricky business zal blijven omdat de vraag speelt van wie het goud is, omdat goud een substituut betalingsmiddel is en omdat er grote politieke belangen spelen. «Mining disturbs land and disturbs lives. It needs to be mitigated as much as we can, but in a society you need mining».

Na deze introductie krijgt de delegatie een rondleiding door de Royal Hill mijn.

Gesprek met bankdirecteuren

<i>Dhr. Telting</i>	<i>Centrale Bank van Suriname</i>
<i>Dhr. Harmsma</i>	<i>RBTT Bank</i>
<i>Dhr. Bousaid</i>	<i>Hakrinbank</i>
<i>Dhr. Proeve</i>	<i>DSB Bank</i>

De delegatie is met bovengenoemde bankdirecteuren in gesprek gegaan over de effecten van de financieel-economische crisis in Suriname en over het economisch beleid van de laatste jaren. Ten slotte is gesproken over ondernemerschap.

Op verzoek heeft dit gesprek in een confidentiële sfeer plaatsgevonden.

Gesprek met personen uit de sociaaleconomische hoek

<i>Dhr. Lim A Po</i>	<i>Voorzitter SER</i>
<i>Dhr. Meijer</i>	<i>voorzitter Vereniging Surinaams Bedrijfsleven</i>
<i>Dhr. Berenstein</i>	<i>voorzitter vakcentrale C-47</i>

De heer Lim A Po vertelt dat hij in 2002 is begonnen met de voorbereidingen voor de oprichting van een SER. Hij is de eerste voorzitter van de SER. Hij vervolgt met enkele opmerkingen over de gevolgen van de economische crisis die voor Suriname relatief gering zijn. Als reden hiervoor voert hij aan dat Suriname alleen kleine banken kent (die niet op grote schaal internationaal opereren) en het feit dat Suriname een grote grijze economie kent die fungeert als een kussen voor schokken.

Over het Surinaamse verzekeringsstelsel stelt hij dat dit ten opzichte van andere CARICOM-landen ongunstig afsteekt. Andere CARICOM-landen hebben het Commonwealthstelsel geïmplementeerd (minimumloon, solidariteitsfonds, welvaartspreiding en rationalisatie).

Zaken ter verbetering zijn o.a. dat de belastende functie onderworpen is aan rechtsregels, maar de begunstigende functie niet. Suriname loopt achter met de implementatie van verdragen waarbij Suriname partij, bijvoorbeeld met betrekking tot het verdrag van de International Labour Organisation uit 1967 over inheemse volkeren. Tenslotte ziet hij als probleem voor de sociale dialoog dat de politieke dialoog alomvattend is. De institutionele capaciteit zou moeten worden vergroot. Nederland zou echter niet als model moeten worden genomen. Hij pleit voor een heroverweging van de sterke oriëntatie op Nederland. Dit proces zou Nederland wel bewust kunnen erkennen en ondersteunen. Suriname heeft ondersteuning nodig bij haar oriëntatie op het wereldtoneel, vooral ook met betrekking tot rechtsstelsels.

De heer Meijer spreekt van wisselende successen in de verhouding tussen de overheid en werkgevers. De laatste jaren is wel de samenwerking met de vakbonden sterk verbeterd. De sociaal-economische driehoek kan alleen functioneren als die serieus en transparant wordt uitgedragen. Vanuit de overheid spelen echter belangen waarbij wel de vraag kan worden gesteld of die tripartiete zijn. De VSB steekt samen met de vakbonden veel energie in training en verbeteren van vaardigheden op drie niveaus: MBO, HBO en WO. Hij roemt het PUM-programma van VNO-NCW (Programma Uitzending Managers). Dit voorbeeld zou kunnen worden geëxtrapoleerd naar de rest van het middenveld. Op dit moment speelt een discussie of Chinese bedrijven lid (kunnen) worden van de VSB. De vraag is echter in welke economie Chinese bedrijven opereren. Tenslotte geeft de heer Meijer aan zich zorgen te maken over de productiecapaciteit in Suriname. De hoge olieprijs geeft Suriname een comfortabele positie, maar de opbrengsten worden veelal in het overheidsapparaat gestoken. Slechts een klein deel van de maatschappij verzorgt de opbrengsten uit export. De heer Meijer vindt dat in samenwerking met Nederland de groei van het Surinaamse bedrijfsleven centraal zou moeten staan, daarbij kan gedacht worden aan nieuwe producten (bijv. bloementeel) en nieuwe markten (bijv. diaspora). Een op maat gesneden samenwerking dus.

De heer Berenstein geeft aan dat de vakbeweging in Suriname niet bedrijfstakgewijs is georganiseerd maar op bedrijfsniveau. Er zijn zes bedrijfstakcentrales en één grote ambtenarencentrale. Door de groei van de informele sector en contractarbeid is de organisatiegraad gedaald. Deze ontwikkeling gekoppeld aan zwakke instituties heeft ertoe geleid dat de groei niet iedereen ten goede is gekomen. In Suriname kent men ook geen algemeen verbindend verklaring. Een integraal beleid voor een minimum bestaansniveau voor brede lagen van de samenleving ontbreekt. De heer Berenstein geeft aan dat in de nieuwe relatie met Nederland de aandacht vooral gericht moet zijn op de maatschappij. De relatie van staat tot staat vervaagt, maar de relaties tussen samenlevingen wordt steeds sterker.

Op de vraag hoe de nieuwe relatie kan worden vormgegeven antwoordt de heer Lim A Po dat er verschillende bestuursystemen bestaan die aangeleerd kunnen worden. Nederland heeft daarbij geen monopolie. Oplossingen kunnen in de hele wereld gevonden worden. Het is van belang dat er wordt geïnvesteerd in mensen. Er is grote behoefte aan een normatief raamwerk waarbinnen wetten en normen worden geüpgrade. Voor Suriname is het lastig dat de ontwikkeling 10 jaar heeft stilgestaan tijdens het militair bewind. Daarnaast kan een bevolking van 400 000 mensen niet alleen een normatief kader overeind houden (te weinig massa).

De heer Lim A Po spreekt zijn ongerustheid uit over het probleem in de bauxietindustrie. Momenteel wordt dat nog opgevangen door een zeer hoge goudprijs, maar het eind van een fase is ingeluid. De productiviteit van de productiesector is heel laag. Suriname is weinig competitief. Nu is er een nieuw fenomeen: callcenters. Dit moet echter wel goed gereguleerd worden (als voorbeeld noemt hij India).

Bezoek aan de opening van het Rain Forest Kunst Festival

De feestelijke avond begon met een aantal speeches, gevolgd door diverse optredens van dansers en muzikanten waarin de thema's «global warming» en het «regenwoud» onder de aandacht werden gebracht.

Vrijdag 23 OKTOBER 2009

Slotbespreking met DNA

Na de opening van de besprekingen door Voorzitter Somohardjo, geeft de heer Ajodhia aan dat in deze slotbespreking de focus zal liggen op de toekomstige relatie. Ook zal nog worden gesproken over de toescheidingsovereenkomst en de 100% controle.

Toescheidingsovereenkomst (TO) en 100% controle

Een van de leden van de Nederlandse delegatie verwoordt de opvatting van de Nederlandse regering over het interpretatief protocol met betrekking tot art. 5.2 TO. Hierover is gesproken tijdens algemeen overleggen in de Tweede Kamer, waarin de minister van Buitenlandse Zaken heeft uitgesproken dat Nederland begrip heeft voor de Surinaamse standpunten met betrekking tot actief en passief kiesrecht en hoge ambten, maar dat Suriname de andere rechten jegens personen die vallen onder art. 5.2 dan wel moet naleven. De aanwezige fracties hebben die inzet in meerderheid gesteund. Nu zou zo spoedig mogelijk tot conclusies moeten worden gekomen langs bovenstaande lijnen zodat dit punt kan worden afgesloten.

De heer Ajodhia reageert hierop door te stellen dat het Surinaams staatsrecht heilig is. Suriname vindt dat de Toescheidingsovereenkomst is uitgewerkt. Over art. 5.2 stelt hij dat nog wordt gewerkt aan rechten met betrekking tot toelating en grondbeleid. Een volgend ambtelijk overleg tussen Nederland en Suriname over de toescheidingsovereenkomst zal plaatsvinden in november 2009.

De heer Rodgers geeft aan dat de afhandeling verder een zaak is van de Surinaamse regering. Voorts stelt hij geen bezwaar te hebben tegen een goede en correcte veiligheidscontrole. Hij maakt echter groot bezwaar tegen verwerpelijke vragen en een vernederende behandeling. Hij roept Nederland op om al het mogelijke te doen om de controle op een aanvaardbare en menselijke wijze uit te voeren.

Mevrouw Simons geeft aan dat Nederland verbeteringen moet aanbrenge-n omdat zij anders een internationale rechtszaak aan zou willen spannen tegen Nederland met betrekking tot de 100% controle. Met betrekking tot de Toescheidingsovereenkomst stelt ze dat de NDP het standpunt bezigt dat art. 5.2 een specifieke groep mensen betreft. Inmiddels hebben veel Surinamers in andere landen andere nationaliteiten aangenomen. Soms komen deze personen ook (met behoud van nationaliteit) in Suriname wonen en werken. NDP wil niet één groep, Surinaamse Nederlanders van 53 jaar en ouder, meer rechten geven dan een andere. Niemand anders dan het Surinaamse volk kan bepalen welke rechten vreemdelingen in Suriname krijgen.

De heer Wijdenbosch geeft aan grote moeite te hebben met de onmenselijke wijze waarop de 100% controle wordt uitgevoerd. Dit acht hij onacceptabel en Suriname zou tot actie over moeten gaan. Met betrekking tot de Toescheidingsovereenkomst deelt hij de mening van de vorige spreker.

Mevrouw Mangal geeft met betrekking tot de Toescheidingsovereenkomst aan dat het erop lijkt dat Nederland en Suriname na jaren dichterbij elkaar komen. Met betrekking tot de 100% controle merkt ze op dat Suriname prijkt op een lijst van een selecte groep landen. Ze vraagt zich af of controle nog nodig is nu er zoveel samenwerking plaatsvindt. Zij bezigt het standpunt van reciprociteit, in Suriname en in Nederland. Ze vraagt om een humane behandeling van de Surinamers.

De delegatie geeft aan dat er een Kamermeerderheid is voor voortzetting van de 100% controle omdat er wekelijks drugs worden gevonden. De delegatie benadrukt dat dit uiteraard op een humane manier dient te geschieden.

De heer Ajodhia concludeert dat de Nederlandse delegatie zich ervan heeft kunnen vergewissen dat de 100% controle zeer hoog wordt opgenomen binnen de Surinaamse samenleving.

Klimaat en milieu

Er ontspint zich een levendige discussie tussen de Nederlandse delegatie en Surinaamse DNA-leden over klimaat en ontbossing. De heer Rodgers geeft aan blij te zijn dat de wereld er nu achter komt dat de wijze waarop Suriname al lang met haar bossen omgaat nu wordt aanbevolen. Mevrouw Lee vult aan dat samenwerking met Nederland met betrekking tot klimaatverandering perspectief biedt (bijv. bij de ontwikkeling en implementatie van een monitoring, reporting en verification system). Mevrouw Simons geeft aan dat eerlijke klimaatsamenwerking wel een voorwaarde is. Het probleem is door een kleine groep veroorzaakt en ook het behoud van regenwoud kost geld. Gezien het huidige economische systeem heeft Suriname weinig andere keus dan het ontginnen van haar natuurlijke hulpbronnen. Ze wijst met nadruk op het westerse economische systeem en de westerse consumptiepatronen die hebben geleid tot de huidige klimaatcrisis. Ze pleit ervoor met elkaar te staan voor één wereld, waarin de belangen duidelijk op tafel komen en waarbij ieder opkomt voor die belangen. De vraag is in hoeverre Nederland bereid is te betalen voor wat Suriname kan leveren (behoud van het bos).

Nieuwe relatie

De heer Rodgers geeft aan dat de nieuwe relatie moet worden gebouwd op twee belangrijke principes: allereerst betreft het twee onafhankelijke landen die moeten besluiten samen op te trekken. Ten tweede kan er geen sprake van zijn dat Suriname als een bedelaar door de wereld gaat; dat betekent de we condities voor een level playing field moeten scheppen. Hij roept op om met open oor en open hart naar elkaar te luisteren. Nu moeten we handelen in besef dat beide landen iets aan elkaar hebben. Respect en waardigheid zijn van groot belang.

Na opmerkingen uit de Nederlandse delegatie over het belang van respect, technologische samenwerking, ecotoerisme, een nieuwe economische orde, energie-efficiëntie, economische samenwerking, capaciteitsopbouw en samenwerking bij internationale instellingen, geeft de heer Castelen aan dat in deze discussie op vele terreinen constatering is gedaan. Hij benadrukt het belang van beleidsvisies voor de langere termijn. Suriname moet haar economische basis verbreden. Het belang

van diversificatie is reeds 14 jaar geleden vastgesteld. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan informatietechnologie. Ook toerisme kan een belangrijke economische pijler worden waarbij gebruik kan worden gemaakt van de natuurlijke mogelijkheden. Binnen de samenwerking met Nederland zouden afspraken gemaakt moeten worden met betrekking tot vrij verkeer van personen en tot ontwikkeling van de agrarische sector.

Tenslotte

Voorzitter Somohardjo geeft aan dat de werking van de democratie hoog in het vaandel staat en spreekt nogmaals uit blij te zijn met de komst van deze Nederlandse delegatie. Hij spreekt de hoop uit dat het hier niet bij blijft.

De delegatie dankt de heer Somohardjo voor de hartelijke ontvangst en voor de boeiende discussie.

Persconferentie

De beide Voorzitters, de heer Somohardjo en mevrouw Verbeet geven een persconferentie voor Surinaamse en Nederlandse pers.

Gesprek met jongeren actief in de politiek

De heer Bouva licht het jongerenproject toe dat door de Democracy Unit en de NIMD in Suriname is ontwikkeld en uitgevoerd. In dit project hebben Surinaamse en Nederlandse jonge politici met elkaar samengewerkt en zijn bijvoorbeeld debat- en leiderschapstrainingen gehouden. Het project heet Denki Taki Du: denken, praten, doen! Het project had tot doel politieke jongerenparticipatie te bevorderen. Op vragen van de delegatie wat elementen voor de nieuwe relatie zouden moeten zijn geven de jongeren aan dat vooral zou moeten worden ingezet op uitwisseling, ondernemerschap, onderwijs en netwerken. Ze noemen een aantal terreinen die ze van belang achten:

- Culturele en familiale relatie
- Financiële relatie; ze willen de relatie tussen samenlevingen versterken, bijv. via Twinning, maar ook door investeringen door bedrijven (waarbij de overheid wel een faciliterende rol kan spelen)
- Uitwisseling t.b.v. studie en stage verbeteren middels een soort Erasmusprogramma
- Samenwerking tussen CARICOM-EU

Programma

Werkbezoek aan Suriname 17–25 oktober 2009

Door delegatie van Voorzitter en fractievoorzitters

Zaterdag 17 oktober

- Heenreis
- Briefing door CdP A. Jacobi

Zondag 18 oktober

- Plantage Frederiksdorp
- Lunch met personen actief op taalgebied
- Bezoek Fort Nieuw Amsterdam – lezing heer van Loor
- Diner met vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld

Maandag 19 oktober

- Gesprek met de Voorzitter van De Nationale Assemblée, de heer P. Somohardjo

- Gesprek met leden van de DNA
- Gesprek met de minister van Financiën de heer Hildenberg
- Gesprek met de President, de heer drs. Rinaldo R. Venetiaan
- Gesprek met de Vice-President, de heer R. Sardjoe
- Bezoek Fort Zeelandia

Dinsdag 20 oktober

Groep 1

- Bezoek aan 's Lands Hospitaal
- Bezoek jeugdgevangenis Opa Doeli

Groep 2

- Bezoek aan boer, dhr Bajnath
- Bezoek aan drinkwaterstation Leiding 9A

Gehele delegatie

- Werklunch Anton de Kom universiteit
- Bezoek aan politiepost Latour
- Receptie bij de Nederlandse ambassadeur

Woensdag 21 oktober

- Reis naar Danpaati
- Ontvangst door Lodge Manager, kapiteins en bestuur Stichting Bonama
- Rondleiding over eiland
- Bezoek zorgprojecten Malobi
- Cultureel programma

Donderdag 22 oktober

- Reis naar lamGold
- Bezoek lamGold
- Gesprek met bankdirecteuren
- Gesprek met vertegenwoordigers sociaal-economische hoek
- Bijwonen opening Rain Forest Kunst Festival

Vrijdag 23 oktober

- Slotbespreking met DNA
- Persconferentie
- Gesprek met jongeren actief in politiek
- Diner aan geboden door Voorzitter en fractievoorzitters aan Suri-naamse gesprekspartners

Zaterdag 24 oktober

Vertrek naar Nederland

Zondag 25 oktober

Aankomst in Nederland